

Sygn. akt I ACa 916/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 stycznia 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA Lidia Sularzycka (spraw.)

Sędzia SA Maciej Dobrzyński

Sędzia SO del. Anna Strączyńska

Protokolant: st. sekr. sąd. Ewelina Borowska

po rozpoznaniu w dniu 10 stycznia 2014 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) S.A. z siedzibą w Ł.

przeciwko (...) Publicznemu Szpitalowi (...) im. prof.

W. (...)

z siedzibą w W.

o zapłatę

na skutek apelacji powódki od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 26 kwietnia 2013 r. sygn. akt I C 1112/12

1. zmienia zaskarżony wyrok

-w punkcie III (trzecim) częściowo w ten sposób, że umarza postępowanie w zakresie kwoty 11.926,73 zł (jedenaście tysięcy dziewięćset dwadzieścia sześć złotych siedemdziesiąt trzy grosze) i zasądza od (...)

Publicznego Szpitala (...) im. prof. W. (...)

Medycznego (...) Podyplomowego z siedzibą w W. na rzecz (...) S.A. z siedzibą w Ł. kwotę 292.068,12 zł (dwieście dziewięćdziesiąt dwa tysiące sześćdziesiąt osiem złotych dwanaście groszy)

z ustawowymi odsetkami od dnia 10 sierpnia 2012 r. do dnia zapłaty;

-w punkcie IV (czwartym) w ten sposób, że zasądza od (...) Publicznego Szpitala (...) im. prof. W. (...) z siedzibą w W. na rzecz (...) S.A. z siedzibą w Ł. kwotę 11.029,00 zł (jedenaście tysięcy dwadzieścia dziewięć złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu;

2. zasądza od (...) Publicznego Szpitala (...) im. prof. W. (...) z siedzibą w W. na rzecz (...) S.A. z siedzibą w Ł. kwotę 20.600,00 zł (dwadzieścia tysięcy sześćset złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu

za drugą instancję.

I ACa 916/13

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 26.04.2013 r. Sąd Okręgowy w Warszawie w sprawie z powództwa (...) S. A. z siedzibą w Ł. przeciwko (...) Publicznemu Szpitalowi (...). W. (...) z siedzibą w W. o zapłatę kwoty 321.214,72 zł: I. uchylił w całości nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym w sprawie o przez Sąd Okręgowy w Łodzi za sygn. akt X GNC 1028/12; II. co do kwoty 2.314,88 zł umarzył postępowanie; III. w pozostałym zakresie oddalił powództwo; IV. nakazał pobrać od powódki na rzecz Skarbu Państwa - Kasy Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 12.045,00 zł tytułem opłaty sądowej od zarzutów, od uiszczenia której pozwany został zwolniony.

Rozstrzygnięcie zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i prawne.

W dniu 28.09.2010 r. pomiędzy pozwanym (...) Publicznym Szpitalem (...). W. (...) z siedzibą w W. a wykonawcą - S. B. prowadzącym działalność gospodarczą pod nazwą Hurtownia (...) z siedzibą w W. na czas określony do dnia 28.09.2011 r. została zawarta umowa nr (...), której przedmiotem była dostawa leków w ilości i asortymencie wyszczególnionym w tabeli asortymentowo – cenowej – pakiet nr(...) stanowiącej integralny załącznik do umowy – sukcesywnie w okresie 12 miesięcy od daty zawarcia umowy; wartość przedmiotu umowy strony określiły na kwotę brutto 1.117.253,10 zł, która nie mogła ulec zmianie. Za dostarczony towar wykonawca zobowiązał się wystawiać faktury według cen jednostkowych ustalonych w ofercie, a zapłata miała nastąpić przelewem na jej podstawie w ciągu 90 dni od daty otrzymania faktury i jej zaakceptowania. Strony umówiły się, że wykonawca nie może przenieść wierzytelności wynikającej z tej umowy na stronę trzecią, udzielić poręczenia lub przekazu w zakresie wynikającym z tej umowy oraz podjąć jakichkolwiek działań skutkujących przeniesieniem wierzytelności na podmiot trzeci bez pisemnej zgody zamawiającego, a także nie może udzielić upoważnienia, które skutkowałoby uprawnieniem podmiotu trzeciego do dochodzenia wierzytelności wynikającej z tej umowy.

W dniu 04.10.2010 r. wykonawca zmienił status na (...) sp. z o. o. z siedzibą w W., co skutkowało pomiędzy pozwanym a wyżej wymienionym podpisaniem aneksu nr (...) do umowy z dnia 28.09. 2010 r. – spółka ta za zgodą pozwanego przejęła wszelkie prawa i obowiązki wynikające z tej umowy.

W dniu 23.02.2012 r. (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. zawarła z powódką, tj. (...) S.A. z siedzibą w Ł. umowę gwarancyjną, na mocy której powodowa spółka zobowiązała się względem swego kontrahenta przeprowadzić w jego imieniu wszelkie czynności prawne i faktyczne mające na celu odzyskanie wierzytelności (...) wraz z należnymi odsetkami za opóźnienie w stosunku do pozwanego. Powódka zobowiązała się, że na skutek podjętych przez nią działań pozwany zapłaci swoje zobowiązania wobec (...) do dnia 08.03.2012 r. (...) oświadczyła, że wierzytelności wobec pozwanego są wymagalne, bezsporne i nieprzedawnione, a powódka zobowiązała się, że jeżeli w terminie do dnia 08.03.2012 r. przeprowadzona przez nią restrukturyzacja wierzytelności nie doprowadzi do spłaty całości lub części zobowiązań pozwanego, wówczas powódka odpowiedzialna będzie względem (...) do wysokości zobowiązań pozwanego. Od tej odpowiedzialności powódka zostanie zwolniona w przypadku naprawienia szkody (...), czyli zapłaty równowartości zobowiązań pozwanego na dzień płatności powódki, co wyczerpie roszczenia (...) względem powódki. Strony tej umowy postanowiły, że po dokonaniu zapłaty powódka nabędzie roszczenie wobec dłużnika.

O zawarciu umowy gwarancyjnej pozwany został poinformowany przez powódkę pismem z dnia 12.03.2012 r. Pozwany nie wyraził zgody na zmianę swego wierzyciela. Powołując się na umowę gwarancyjną, w dniu 09.03.2012 r. powódka zapłaciła na rzecz (...) spółki z o. o. z siedzibą w P. za pozwanego kwotę 299.803,27 zł.

Sąd Okręgowy uznał, iż powództwo jest niezasadne i podlega oddaleniu wprost z uwagi na brak legitymacji czynnej powódki do dochodzenia objętej pozwem wierzytelności. Analiza umowy z dnia 28.09.2010 r. oraz umowy z dnia 23.02.2012 r. prowadzi, zdaniem Sądu Okręgowego, do jednoznacznego wniosku, że powódce nie przysługuje przymiot wierzyciela w stosunku do pozwanego. W umowie z dnia 28.09.2010 r. jej strony zgodnie wykluczyły możliwość zmiany wierzyciela. Zgodnie z art. 518 kc podstawienie osoby trzeciej w prawa wierzyciela zachodzi, gdy: po pierwsze, spłata dotyczy cudzego długu, za który osoba trzecia ponosi odpowiedzialność osobistą (np. poręczyciel) lub rzeczową (np. zastawca), po drugie spełniającemu świadczenie służy prawo, przed którym spleciona wierzytelność ma pierwszeństwo zaspokojenia (ograniczone prawa rzeczowe – art. 244, art. 249, art. 250 i art. 310 kc). W tych wypadkach pisemna zgoda dłużnika nie jest wymagana. Tymczasem w sprawie nie zachodzi żaden z wymienionych

wyżej wypadków, ponieważ - z uwagi na zakaz podejmowania przez (...) sp. z o.o. wszelkich czynności skutkujących zmianą wierzyciela, ustanowiony w § 9 ust. 5 i 6 umowy z dnia 28.09.2010 r. - po stronie powódki nie powstało w ogóle zobowiązanie wynikające z umowy gwarancyjnej. Oznacza to, że powódka nie może być uznana za podmiot, o którym mowa w § 1 pkt 1 art. 518 kc, gdyż brak jest podstaw do przyjęcia, iżby (...) S.A. była osobiście odpowiedzialna za dług pozwanego szpitala. W tym wypadku, dla skutecznego podstawienia osoby trzeciej (tu: powódki) w prawa wierzyciela konieczna była zgoda dłużnika (tu: pozwanego), pod rygorem nieważności wyrażona na piśmie (art. 518 § 1 pkt 3 kc), a pozwany takiej zgody nie wyraził.

Za nieuzasadnione Sąd Okręgowy uznał twierdzenie powódki, iż nie doszło do zmiany wierzyciela, lecz do powstania nowego roszczenia przysługującego powódce wobec pozwanego w oparciu o umowę z dnia 23.02.2012 r., której podstawy prawnej powódka upatruje nie w przepisach regulujących przelew wierzytelności, czy wejście w prawa zaspokojonego wierzyciela, lecz w treści art. 391 kc, zgodnie z którym jeżeli w umowie zastrzeżono, że osoba trzecia zaciągnie określone zobowiązanie albo spełni określone świadczenie, ten, kto takie przyrzeczenie uczynił, odpowiedzialny jest za szkodę, którą druga strona ponosi przez to, że osoba trzecia odmawia zaciągnięcia zobowiązania albo nie spełnia świadczenia. Może jednak zwolnić się od obowiązku naprawienia szkody spełniając przyrzeczone świadczenie, chyba że sprzeciwia się to umowie lub właściwości świadczenia.

W świetle § 9 ust. 5 i 6 umowy z dnia 28.09.2010 r. zgodnym zamiarem stron było zobowiązanie się wykonawcy do nieprzeniesienia na rzecz osoby trzeciej wierzytelności z niej wynikającej. A umowa gwarancyjna z dnia 23.02.2012 r. w istocie sprowadza się właśnie do dokonania zmiany wierzyciela pozwanego. Brak zgody pozwanego szpitala i jego podmiotu założycielskiego na tego rodzaju czynność prawną skutkującą zmianą osoby wierzyciela szpitala powoduje, że dochodzenie roszczeń z umowy gwarancyjnej ocenić należy jako nadużycie prawa nie zasługujące na ochronę prawną - na podstawie art. 5 kc. Profesjonalny podmiot, jakim jest powódka, przed zawarciem umowy gwarancyjnej z (...) winien był zapoznać się szczegółowo z umową z dnia 28.09.2010 r., a tego nie uczynił.

Co do cofniętej części roszczenia orzeczono na mocy art. 203 i 355 kpc.

Na podstawie art. 113 ust.1 ustawy z dnia 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. nr 167, poz. 1398 ze zm.) w zw. z art. 98 i 108 w zw. z art. 98 i 108 1 kpc rozstrzygnięto o pobraniu opłaty sądowej od zarzutów, od uiszczenia której pozwany został zwolniony.

W apelacji od wyroku w zakresie pkt I, III i IV powódka zarzuciła:

1. naruszenie prawa procesowego, tj.

-art. 233 § 1 kpc w zw. z art. 509 § 1 kc oraz art. 83 § 1 kc poprzez błędne wyprowadzenie wniosku z zebranego materiału dowodowego, iż rzeczywistym celem umowy gwarancyjnej zawartej przez powódkę z wierzycielem pozwanego był przelew wierzytelności na inny podmiot;

- art. 233 § 1 kpc w zw. z art. 391 kc i art. 405 kc poprzez brak wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego, powodujące naruszenie art. 391 i 405 i nast. kc poprzez nierozstrzygnięcie, że powódce przysługuje roszczenie do pozwanego, co miało istotny wpływ na wynik sprawy;

-art. 328 § 2 kpc w zw. z art. 83 § 1 kc poprzez błędną wykładnię i zastosowanie, polegające na nieprzytoczeniu w treści uzasadnienia okoliczności faktycznych, na których oparł się Sąd stwierdzając pozorność umowy gwarancyjnej z dnia 23.02.2012 r. i stwierdzenie, że za pozornością umowy gwarancyjnej przemawia „skutek w postaci zmiany wierzyciela”;

- art. 233 § 1 kpc w zw. z art. 5 kc oraz art. 58 § 1 kc poprzez niedopuszczalne jednoczesne zastosowanie obu przepisów w sytuacji, gdy całość okoliczności faktycznych i materiału dowodowego nie uzasadnia zastosowania tych przepisów w przedmiotowej sprawie;

-art. 233 § 1 kpc w zw. z art. 6 kc w zw. z art. 83 § 1 kc poprzez nieudowodnienie przez pozwanego pozorności umowy gwarancyjnej, mimo że ciężar dowodu spoczywał na nim;

-art. 230 kpc poprzez nieprzyznanie faktów podnoszonych przez powódkę w trakcie postępowania, dotyczących prawidłowej realizacji umowy gwarancji pomimo, iż pozwana nie zaprzeczała przytaczanym przez powódkę faktom i pomimo tych faktów uznanie przez Sąd umowy jako pozornej;

2. naruszenie prawa materialnego, tj.

-art. 53 ust. 6 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej oraz art. 54 ust. 5 ustawy o działalności leczniczej poprzez błędną wykładnię i zastosowanie polegające na stwierdzeniu, że pojęcie czynności prawnej mające na celu zmianę wierzyciela swoim zakresem przedmiotowym obejmuje również czynność faktyczną polegająca na spłacie przyrzeczonego świadczenia przez osobę trzecią na podstawie art. 391 kc;

-art. 65 § 2 kc poprzez błędne zastosowanie wykładni treści umowy gwarancyjnej w sytuacji, gdy zamiar i cel umowy nie budził wątpliwości;

-art. 5 kc w zw. z art. 405 kc poprzez błędną wykładnię art. 5 kc polegającą na przyjęciu, że art. 5 kc ma zastosowanie do roszczenia regresowego powódki.

W związku z powyższym powódka wniosła o zmianę wyroku w zaskarżonej części przez uwzględnienie powództwa ewentualnie o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd Okręgowy oraz zasądzenie kosztów procesu za obie instancje.

W piśmie procesowym z dnia 18.06.2013 r. powódka podała, iż pozwany uiszczył w dniu 26.04.2013 r. na rzecz kontrahenta dalszą kwotę, tak że w związku z powyższym wniosła o umorzenie postępowania w zakresie kwoty 14.241,61 zł. Nadto wniosła o utrzymanie nakazu zapłaty w mocy w zakresie kwoty 292.068,12 zł i uwzględnienie powództwa w pozostałym zakresie oraz zasądzenie kosztów postępowania.

Pozwany wniosł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów procesu.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje.

Apelacja jest uzasadniona.

Za trafne uznać należy zarzuty apelacji zmierzające do podważenia tych ustaleń i rozważań Sądu Okręgowego, które legły u podstaw stwierdzenia braku po stronie powodowej legitymacji czynnej do dochodzenia roszczeń zgłoszonych pozwem. Sąd II instancji nie podziela zapatrywania Sądu I instancji co do nadużycia przez powódkę prawa przy zawieraniu umowy z kontrahentem p.n. (...) sp. z o.o., ocenianego na gruncie art. 5 kc, tj. nadużycia skutkującego odmową udzielenia ochrony, a nadto zapatrywania odwołującego się do instytucji prawnej jaką jest pozorność umowy.

Ustalenia Sądu Okręgowego co do zawarcia przez powódkę z kontrahentem (...) sp. z o.o. umowy nazwanej umową gwarancyjną z dnia 23.02.2012 r. i brzmienia istotnych postanowień tej umowy nie są wadliwe i należałoby je podzielić. Wykładnia jednak tej umowy, dokonana przez Sąd Okręgowy, jest nieprawidłowa, w sposób nieuprawniony prowadząca do wniosku, iż w istocie takową umowa ta nie była, a więc była umową pozorną kryjącą w sobie umowę cesji wierzytelności.

Interpretacja postanowień umowy z dnia 23.02.2012 r. prowadzić może do konstatacji, iż umowa ta - zawarta w ramach przewidzianej art. 353¹ kc swobody kontraktowania - zawiera zarówno zapisy charakterystyczne dla zlecenia (§ 1, § 3, § 4) – art. 750 w zw. z art. 734 kc, jak i zapisy właściwe umowie poręczenia (§ 6, § 7, § 8) - art. 876 § 1 kc. Przez umowę poręczenia jeden podmiot (poręczyciel) zobowiązuje się względem wierzyciela wykonać zobowiązanie na wypadek, gdyby inny podmiot (dłużnik) zobowiązania nie wykonał - dokładnie w tym duchu zostały zredagowane postanowienia, w myśl których jeżeli we wskazanym terminie restrukturyzacja wierzytelności nie doprowadzi do

spląty w całości bądź w części zobowiązań dłużnika, wówczas za niedopełnienie obowiązku spełnienia zobowiązania przez dłużnika odpowiada wobec kontrahenta spółka - do wysokości zobowiązania, a po dokonaniu zapłaty ceny, na podstawie umowy i przepisów prawa cywilnego, nabędzie roszczenia wobec dłużnika.

W literaturze wskazuje się (Zdzisław Gawlik Komentarz do art. 876 kc Lex 2010), iż „poręczenie stanowi klasyczną, obok umowy gwarancyjnej czy weksla, postać zabezpieczenia typu osobistego, poprzez umocnienie pozycji prawnej wierzyciela, który może szukać zaspokojenia swojej wierzytelności także z majątku poręczyciela (A. Szpunar, Zabezpieczenia osobiste wierzytelności, Sopot 1997, s. 23). Stronami umowy poręczenia są poręczyciel i wierzyciel, a może ona dojść do skutku nie tylko bez zgody, ale nawet bez wiedzy dłużnika, co będzie, jak się wydaje, miało charakter raczej wyjątkowy. Niezbędnymi elementami umowy są oświadczenia stron ujawniające w sposób dostateczny wolę poręczyciela do zobowiązania się względem wierzyciela, że wykona on określone zobowiązanie, gdyby dłużnik główny go nie wykonał. Nie oznacza to jednak konieczności posłużenia się w oświadczeniu terminem "poręczam" (Z. Radwański (w:) System prawa cywilnego, t. III, cz. 2, s. 1060; tenże (w:) System prawa prywatnego, t. 8, s. 405).”

Co charakterystyczne, sam pozwany w niniejszej sprawie w zarzutach od nakazu zapłaty (str. 3 - k. 228) tak rozumiał i nazwał tę umowę, tyle tylko, że twierdził, iż jest ona pozorna (co nie miało miejsca – o czym poniżej).

W tych okolicznościach wystarczającą podstawą zasądzenia od pozwanego na rzecz powódki dochodzonej należności byłby przepis art. 876 kc i 518 § 1 pkt 1 kc.

Natomiast interpretując umowę gwarancyjną zgodnie z zapatrywaniem powódki można byłoby wskazać na jej odpowiedniość do konstrukcji przewidzianej w art. 391 kc, zgodnie z którym jeżeli w umowie zastrzeżono, że osoba trzecia zaciągnie określone zobowiązanie albo spełni określone świadczenie, ten, kto takie przyrzeczenie uczynił, odpowiedzialny jest za szkodę, którą druga strona ponosi przez to, że osoba trzecia odmawia zaciągnięcia zobowiązania albo nie spełnia świadczenia. Na powyższe naprowadza zawarty § 7 w zapis przewidujący, iż spółka zwolni się w całości od obowiązku zaprawienia szkody kontrahenta, jaką poniósł on w związku z brakiem zapłaty przez dłużnika w uzgodnionym ze spółką terminie poprzez zapłatę równowartości zobowiązań dłużnika na dzień płatności spółki.

W umowach o świadczenie przez osobę trzecią (art. 391 kc), zwanych także umowami gwarancyjnymi (a więc jak w niniejszej sprawie) w istocie chodzi o zapewnienie sankcjonowane przejściem na siebie przez jedną ze stron odpowiedzialności wobec drugiej strony (gwarantowanie) za określone zachowanie się osoby trzeciej. Odpowiedzialność ta powstaje wówczas, gdy osoba trzecia nie spełni na rzecz strony umowy określonego świadczenia.

Stosunek łączący gwaranta z osobą trzecią nie pozostaje bez znaczenia dla roszczeń regresowych gwaranta, który spełnił świadczenie na rzecz wierzyciela. Gwarant wykonuje własne zobowiązanie, brak więc podstaw do stosowania subrogacji (art. 518 § 1 pkt 1 kc). Jeżeli stosunek łączący gwaranta z osobą trzecią tego nie reguluje (np. w drodze umowy zlecenia), podstawą żądania zwrotu spełnionego świadczenia może być bezpodstawne wzbogacenie (art. 405 i nast. kc) (por. Adam Olejniczak Komentarz do art. 391 kc LEX nr 2010).

W związku z powyższym wskazać należy za spełnienie przesłanek z art. 405 kc, a więc uzyskanie korzyści majątkowej przez wzbogaconego kosztem majątku zubożonego na skutek dokonanej przez powódkę na rzecz kontrahenta zapłaty ceny wskutek nie spełnienia świadczenia przez pozwanego na rzecz kontrahenta.

I nie jest tak, że pozwany nie jest wzbogacony, że nie odniósł żadnej korzyści, gdy się zważy fakt przyjęcia leków o wartości blisko trzystu tysięcy złotych, za które to leki nie została uiszczona cena. Nie jest też tak, że pozwany pozostaje nadal dłużnikiem dostawcy, bowiem ten utracił przymiot wierzyciela wskutek otrzymania należności, odpowiadającej długowi szpitala – od powódki.

Zwolnienie z długu w drodze zaspokojenia wierzyciela jest uzyskaniem korzyści, w rozumieniu art. 405 kc, przez dłużnika. Korzyścią majątkową bowiem w rozumieniu tego przepisu jest nie tylko bezpośrednie przesunięcie wartości majątkowych z majątku zubożonego do majątku wzbogaconego, ale również zapłacenie przez zubożonego długu, do którego zapłaty był zobowiązany wzbogacony (wyrok SN z dnia 17.03.2011 r. IV CSK 344/10 LEX nr 1111019).

Dochodzenie przez powódkę należności od pozwanego nie jest wykluczone na podstawie art. 411 kc, bowiem nie zachodzi tu sytuacja wiedzy, iż powódka nie była zobowiązana do świadczenia - ograniczenie zawarte w umowie o dostawę leków nie miało w chwili jego ustanawiania oparcia ustawowego, a gdy ograniczenie ustawowe weszło w życie – nie obejmowało umowy poręczenia oraz gwarancji (bo nie były to czynności mające na celu przeniesienie wierzycelności), ograniczenie umowne z kolei było bezskuteczne wobec powódki - pozwany nie wykazał, iżby powódka o nim wiedziała.

Obie umowy: poręczenia i gwarancji są podobne z punktu widzenia ich gospodarczej funkcji. W okolicznościach niniejszej sprawy umowa nazwana gwarancyjną nie pozbawiała powódki legitymacji do dochodzenia roszczeń od pozwanego szpitala, który dokonał zakupu leków i za nie nie zapłacił. Nie sposób zgodzić się ze stanowiskiem Sądu Okręgowego, który uznał, że umowa z dnia 23.02.2012 r. zawarta została dla pozorów w rozumieniu art. 83 kc. Zgodnie z art. 83 § 1 kc nieważne jest oświadczenie woli złożone drugiej stronie za jej zgodą dla pozorów. Jeżeli oświadczenie takie zostało złożone dla ukrycia innej czynności prawnej, ważność oświadczenia ocenia się według właściwości tej czynności.

Zakwestionowanie przez pozwaną faktu zawarcia umowy gwarancji (poręczenia) oraz twierdzenie, iż celem umowy w istocie był przelew wierzycelności na podstawie art. 509 i nast. kc, wymagało udowodnienia przez tę stronę, że obie strony w/w czynności były zgodne co do tego, że w rzeczywistości jedynie pozorują zawarcie umowy gwarancji (czy poręczenia), ukrywając pod nią całkiem inny skutek prawny. Tymczasem pozwana - co wymaga podkreślenia - poza samym twierdzeniem, iż umowę zawarto pod pozorem (k. 228), żadnych wniosków dowodowych w toku całego postępowania w tym zakresie nie zgłosiła. Pozorność czynności prawnej stwierdzonej dokumentem, może być udowodniona za pomocą zeznań świadków i przesłuchania stron również między uczestnikami tej czynności. Pozorność jest bowiem wadą oświadczenia woli, a wady oświadczenia woli mogą być udowodnione wszelkimi środkami i dlatego ograniczenia dowodowe przewidziane w art. 247 kpc nie mają tu zastosowania (wyrok SN z dnia 13.03.2012 r. II PK 170/11 LEX nr 1211150). Pozwana, podnosząc fakt złożenia fikcyjnego oświadczenia woli, nie powołała żadnych dowodów na okoliczność tego twierdzenia, podczas gdy wymagało wykazania przez nią (jako wywodzącą określone skutki prawne z czynionego zarzutu) tego właśnie, iż: 1) strony, które dokonują takiej czynności prawnej, próbują wywołać wobec osób trzecich rzeczywiste, prawdziwe przeświadczenie, że ich zamiarem jest wywołanie skutków prawnych, objętych treścią ich oświadczeń woli, 2) musi między stronami istnieć tajne, niedostępne osobom trzecim porozumienie, że te oświadczenia woli nie mają wywołać zwykłych skutków prawnych. Ewentualne trudności w tym zakresie nie zwalniały pozwanej od odpowiedniej aktywności w zakresie inicjatywy dowodowej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego lakoniczne stwierdzenie pozorności umowy, i to głównie przez odwołanie się przez Sąd Okręgowy do poglądu wyrażonego na tle innej sprawy (tj. III CZP 10/12 OSNC 2012/10/117 – uchwała SN z dnia 20.04.2012 r.), nie może tu nie mieć zasadniczego znaczenia. Podnoszone przez pozwaną konkretne okoliczności jako istotne dla tej sprawy wymagały wyświetlenia, a za tym dopiero odpowiedniej kwalifikacji prawnej.

Wymaga zaznaczenia, iż umowa gwarancji została wykonana, a gdy umowa jest przez strony wykonywana, nie może być mowy o pozorności (wyrok SN z dnia 18.01.2010 r. II UK 149/09 LEX nr 577848). Sekwencja następujących po sobie zdarzeń, obejmujących datę zawarcia umowy, jej wykonywania, zawiadamiania pozwanego, nie może oznaczać czegoś szczególnego w znaczeniu czasowym, gdy się zważy, iż chodziło o negatywne skutki niepłacenia przez pozwanego szpitala kontrahentowi za otrzymane produkty, realne zagrożenie upływem terminu przedawnienia czy biegnący już termin naliczania odsetek za opóźnienie w spełnieniu świadczenia. Bez znaczenia pozostaje to, że umowa gwarancyjna dotyczyła wierzycelności wymagalnych czy przeterminowanych - można wskazać, iż właśnie dlatego, że takie to były wierzycelności, to ich niespełnienie prowadziło do powstania po stronie kontrahenta szkody. Bez znaczenia pozostaje to, że wartość świadczenia żądanego przez powódkę mogła być wliczona maksymalnie do wysokości zobowiązań pozwanego jak też to, że strony pozostawały w stosunkach gospodarczych incydentalnie. Trudno też z faktu, iż powódka profesjonalnie zajmuje się pozasądową windykacją wierzycelności czynić obciążający tę stronę zarzut, skoro w samej umowie z dnia 23.02.2012 r., zawartej z kontrahentem, wskazano wprost (a nie w sposób zaowalowany) na

podejmowanie przez powódkę działań mających na celu odzyskanie wierzytelności. Umowa zawarta przez powódkę z kontrahentem nie wymagała zgody pozwanego ani jego wiedzy przed jej podpisaniem, gdy zaś mowa o zasadzie rzetelności i lojalności we wzajemnych relacjach stron, to należałoby jej stosowania także oczekiwać od pozwanego, któremu dostarczono zamówione przez niego towary i który odmówił za nie zapłaty.

Nie można nie dostrzegać takiej oto sytuacji, że gdy kontrahent podpisywał z pozwanym szpitalem umowę dnia 28.09.2010 r., to nie działało ustawowe ograniczenie co do czynności prawnych mających na celu zmianę wierzyciela samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej (późniejszy art. 53 ust. 6 ustawy o z.o.z.), co w sposób oczywisty pozbawiało kontrahenta możliwości rozważania opłacalności zawieranej ze szpitalem umowy przez pryzmat ewentualnego braku zapłaty ze strony szpitala; poddanie kontrahenta ograniczeniom, jakie wprowadzono późniejszymi regulacjami prawnymi, z jednoczesnym jednoznacznym, jak to uczynił Sąd Okręgowy, przypisaniem tej strony chęci upozorowania czynności prawnej, pozwalającej odzyskać świadczenie w zamian za spełnione na rzecz szpitala, wyraźnie narusza interesy takiego kontrahenta, jak i zasadę równorzędności stron układających stosunek prawny według własnego uznania.

Zważyć należy, iż umowa nie może być jednocześnie i pozorna i sprzeczna z zasadami współzycia społecznego, choć oba stany prowadzą do nieważności (art. 58 § 2 kc i art. 83 § 1 kc), a tak władnie wywiódł Sąd Okręgowy.

W kwestii zastosowania art. 5 kc, który uzasadniał (także) oddalenie powództwa w niniejszej sprawie, warto przytoczyć pogląd, zgodnie z którym nie może powoływać się na naruszenie zasad współzycia społecznego ten, kto sam je narusza (wyrok SN z dnia 12.06.2013 r. II CSK 632/12). Dla oceny, czy zachodzi możliwość zastosowania art. 5 kc, nie bez znaczenia pozostaje zachowanie się samego dłużnika - w rozpatrywanej sprawie byłaby to kwestia odmowy zapłaty ceny za dostarczony w dużych ilościach towar zarówno na rzecz pierwotnego wierzyciela, jak i kolejnego uprawnionego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego wadliwa jest również wykładania brzmienia zawartej przez pozwanego i kontrahenta umowy z dnia 28.09.2010 r. o dostawę leków, a w szczególności skutków zapisu jej § 9 ust. 5 i 6. Strony umówiły się, że wykonawca nie może przenieść wierzytelności wynikającej z tej umowy na stronę trzecią, udzielić poręczenia lub przekazu w zakresie wynikającym z tej umowy oraz podjąć jakichkolwiek działań skutkujących przeniesieniem wierzytelności na podmiot trzeci bez pisemnej zgody zamawiającego, a także nie może udzielić upoważnienia, które skutkowałoby uprawnieniem podmiotu trzeciego do dochodzenia wierzytelności wynikającej z tej umowy. Uregulowanie tej treści, jako ustalone między innymi stronami, nie kreuje żadnego zakazu dla powódki, w szczególności nie kreuje obowiązku uzyskania zgody pozwanego na dokonanie czynności prawnej, której przedmiotem jest umowa nazwana gwarancyjną, jeżeli zakaz taki nie jest objęty sankcją nieważności, w oparciu o cytowane wyżej przepisy ustawy o zakładach opieki zdrowotnej. Jak przyjął SN w wyroku z dnia 12.10.2011 r. II CSK 29/11(LEX nr 1043996) zastrzeżenie umowne, uzależniające zgodę jednej ze stron umowy na dokonanie czynności prawnej z osobą trzecią bez upoważnienia ustawowego należy traktować wyłącznie jako zastrzeżenie warunku w rozumieniu art. 89 kc. Warunek taki osoby trzeciej nie wiąże, nie ma mowy zatem o konsekwencji w postaci bezskuteczności tej czynności prawnej.

Uzależnienie skuteczności czynności prawnej od zgody osoby trzeciej wprowadza niepewność stanu prawnego, gdyż sama strona czynności prawnej (w tym wypadku powódka) może nawet nie mieć świadomości istnienia takiego wymogu, zamieszczonego przez jej kontrahenta w innej umowie. W takim wypadku nie ma również zastosowania art. 63 kc, który odnosi się do sytuacji, gdy wymóg zgody osoby trzeciej wynika wprost z przepisu ustawy. Z utrwalonych poglądów judykatury wynika również, iż przepis art. 63 kc odnosi się także do przypadków, w których wymóg zgody osoby trzeciej na dokonanie czynności prawnej nie jest uregulowany bezpośrednio w ustawie, ale przepis rangi ustawowej upoważnia stronę do wprowadzenia takiego wymogu w umowie (por. np. art. 509 § 1 kc, art. 514 kc – uchwała SN z dnia 26.03.2002 r., III CZP 15/02, OSNC 2003, nr 1, poz. 6; wyrok SN z dnia 07.09.1993 r., II CRN 60/93, OSNC 1994, nr 7-8, poz. 159; uchwała SN z dnia 19.12.2008 r., III CZP 122/08, OSNC 2009, nr 7-8, poz. 115).

W ocenie Sądu Apelacyjnego, zastrzeżenie w umowie między pozwanym a spółką (...) obowiązku uzyskania zgody na umowę z dnia 23.02.2012 r. nie wiąże podmiotu takiego jak powódka, co w konsekwencji pozwala uznać, iż umowa nazwana gwarancyjną mogła być skutecznie zawarta.

Wskazywane w apelacji przepisy prawa materialnego, tj. art. 53 ust. 6 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej oraz art. 54 ust. 5 ustawy o działalności leczniczej – jako te, którym Sąd Okręgowy uchybił, de facto (co wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku) nie były przez ten Sąd rozważane, zatem wywód co do ich nadinterpretacji czy błędnego na nich wprost opartego stanowiska trudno uznać za przystający wprost do argumentacji leżącej u podstaw kwestionowanego rozstrzygnięcia. Można się jednak zgodzić z powódką co do tego, iż w kontekście przepisów w/w aktów prawnych również nie zachodziła podstawa do ostatecznego przyjęcia po stronie powodowej braku legitymacji procesowej czynnej.

I tak: zgodnie z art. 53 ust. 6 ustawy z dnia 30.08.1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz.U. z 2007 r. Nr 14, poz. 89 ze zm.) w brzmieniu obowiązującym stosownie do zmiany wprowadzonej ustawą z dnia 22.10.2010 r. o zmianie ustawy o zakładach opieki zdrowotnej (Dz.U. z 2010 r. Nr 230, poz. 1507), a więc od dnia 22.12.2010 r., czynność prawna mająca na celu zmianę wierzyciela, w przypadku zobowiązań samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej, może nastąpić po wyrażeniu zgody przez podmiot, który utworzył zakład. Zgodnie zaś z art. 4 ustawy nowelizującej, art. 53 ust. 6 ustawy o z.o.z. stosuje się do zobowiązań samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej, powstałych po dniu wejścia jej w życie tj. po dniu 22.12.2010 r. Zatem czynności prawne mające na celu zmianę wierzyciela w odniesieniu do zobowiązań powstałych po tej dacie wymagają zgody, o której mowa w przepisie art. 53 ust. 6 ustawy o z.o.z. Przepis art. 54 ust. 5 obecnie obowiązującej ustawy z dnia 15.04.2011 r. o działalności leczniczej (Dz.U. z 2013 r., poz. 217) stanowi także, iż czynność prawna mająca na celu zmianę wierzyciela samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej może nastąpić po wyrażeniu zgody przez podmiot tworzący.

W dacie zawierania umowy z dnia 28.09.2010 r. art. 53 ust. 5 ustawy z dnia 30.08.1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz.U. z 2007 r. Nr 14, poz. 89 ze zm.) przewidywał tylko, że wniesienie majątku samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej lub przysługującego mu do niego prawa w formie aportu do spółek, jego przekazanie fundacji lub stowarzyszeniu, których przedmiotem działalności jest świadczenie usług w zakresie ochrony zdrowia, jest zabronione. Zgodnie z art. 53 ust. 6 w/w ustawy umowy zbycia, dzierżawy, najmu, użytkowania oraz użyczenia aktywów trwałych samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej, zawarte z naruszeniem ust. 2-5 lub sprzeczne z wymaganiami określonymi w art. 1 ust. 4 i 5, są nieważne z mocy prawa.

Jak z powyższego wynika, ograniczenie, jakiemu miałyby podlegać obrót prawny pomiędzy powódką a kontrahentem pozwanego, nie obowiązywało w dacie zawierania umowy pomiędzy pozwanym a dostawcą. Jednakże gdy się zważy, że zobowiązania pozwanego, wskutek tego, iż odebrał on leki w okresie od czerwca do października 2011 r. powstały pod rządami cyt. ustaw w nowym brzmieniu, to uznać by wypadało możliwość ewentualnego zadziałania przytoczonych ograniczeń (zgodnie z art. 4 ustawy nowelizującej, art. 53 ust. 6 ustawy o z.o.z. stosuje się do zobowiązań samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej, powstałych po dniu wejścia jej w życie tj. po dniu 22.12.2010 r.). Cytowane przepisy ustawy o zakładach opieki zdrowotnej, jak i ustawy o działalności leczniczej, nie mogły jednak zdaniem Sądu II instancji stanowić podstawy do stwierdzenia braku legitymacji czynnej powódki do dochodzenia niniejszego roszczenia, bowiem nie było podstaw do uznania iż podejmowana przez nią czynność prawna była nieważna, a dokonane w wyniku jej wykonania czynności faktyczne – nie rodzące określonych roszczeń. Umowa powódki z (...) sp. z o.o. nie miała na celu przeniesienia wierzycielności.

Sąd Apelacyjny podziela poglądy wyrażone przez część sądów powszechnych oraz prezentowane w sprawie przez powódkę, iż ustanowiony w cytowanym art. 53 ust. 6 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej zakaz zmiany wierzyciela zobowiązań samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej nie dotyczy czynności, której przedmiotem jest udzielenie poręczenia za zobowiązania zakładu opieki zdrowotnej (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 24.01.2013 r. V ACa 667/12, LEX nr 1286526; wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 06.12.2012 r. I ACa 411/12, LEX nr 1254398). Wyrażone tam poglądy, które Sąd Apelacyjny podziela w całości, uzasadniają wniosek, iż wykładania brzmienia cytowanego przepisu ustawy o zakładach opieki zdrowotnej prowadzi do wniosku, iż nie obejmuje on

swoim zakresem zakazu udzielania poręczeń za zobowiązania szpitali i w dalszej konsekwencji, w przypadku spłaty wierzytelności wstąpienia w prawa wierzyciela na podstawie art. 518 kc. Kodeks cywilny przewiduje dwie instytucje prowadzące do zmiany wierzyciela. Pierwszą z nich jest instytucja przelewu wierzytelności, gdy do zmiany wierzyciela dochodzi w drodze czynności prawnej - umowy zawartej przez wierzyciela z osobą trzecią (art. 509 kc), która jest wyraźnie objęta zakazem wynikającym z brzmienia art. 53 ust. 6 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej. Druga instytucja prowadząca do zmiany wierzyciela jest regulowana treścią art. 518 kc i dotyczy wstąpienia osoby trzeciej w prawa zaspokojonego wierzyciela tzw. *cessio legis*. Pomiedzy tymi instytucjami występują istotne różnice, gdyż podstawienie w prawa zaspokajanego wierzyciela może być wynikiem umowy, gdy równocześnie następuje spełnienie świadczenia, albo może nastąpić z mocy ustawy w sytuacji przewidzianej przez prawo, gdy z określonymi zdarzeniami ustawa łączy nabycie wierzytelności przez osobę, która spłaca wierzyciela. Podstawienie to ma skutki zbliżone do skutków przelewu o tyle, o ile następuje przejście wierzytelności na nowego wierzyciela. Występują jednakże różnice polegające na tym, że wstąpienie w prawa dotychczasowego wierzyciela następuje tylko do wysokości w jakiej nastąpiła spłata wierzytelności, zaś w przypadku spłaty tylko części wierzytelności, wierzyciel może wykonywać swe prawa co do pozostałej reszty z pierwszeństwem przed osobą wstępującą w jego miejsce (art. 518 § 3 kc). W świetle unormowań kodeksu cywilnego można zatem stwierdzić, że celem instytucji podstawienia ustawowego osoby trzeciej w miejsce wierzyciela jest nie tyle samo przeniesienie wierzytelności, ile utrwalenie praw osoby trzeciej względem dłużnika wobec wykonania za niego świadczenia, które na nim ciąży. Stąd instytucji tej nie należy traktować jako objętej regulacją art. 53 ust. 6 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej, gdy ona nie była celem, ile skutkiem określonych zdarzeń prawnych, a które to zdarzenia są wskazane w przepisie art. 518 kc, same w sobie, zgodnie z ich charakterem nie stanowią czynności mających na celu zmianę wierzyciela.

Przywołane ograniczenia ustawowe ze względów analogicznych również nie mogłyby dotyczyć umowy gwarancji, jako że nie jest ona umową mającą na celu przeniesienie wierzytelności.

Reasumując Sąd II instancji zmienił zaskarżony wyrok – zgodnie z art. 386 § 1 kpc, uwzględniając ostatecznie sformułowane wnioski apelacji (k. 430).

O kosztach procesu orzeczono zgodnie z art. 98 i 108 § 1 kpc. Sąd II instancji nie znalazł podstaw do zastosowania wobec pozwanego art. 102 kpc. W ocenie Sądu nie jest to szczególnie uzasadnionym wypadek, gdy się zważy długotrwałe i permanentne zwleknięcie z płatnościami przez pozwanego na rzecz nie tylko pierwotnego wierzyciela, a w efekcie ustawicznej odmowy zapłaty – dwuinstancyjność postępowania o odzyskanie przez kolejnego już wierzyciela należności, brak reakcji na propozycje ugodowego rozstrzygnięcia sporu. Wskazywane w uzasadnieniu odpowiedzi na apelację przykłady orzeczeń, w których szpital skorzystał z dobrodziejstwa art.102 kpc, obejmują sytuacje, gdy postępowanie uległo zakończeniu przed Sądem I instancji i nie było kontynuowane przy oczywistej zasadności roszczeń o zapłatę za leki.